

1
Poština plačana v gotovini

Cena Din 3

OPERA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI 1929/30

IZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK: MIRKO POLIČ

ŠVANDA DUDÁK

Premijera 5. oktobra 1929

*Elegantna dama
in gospod*

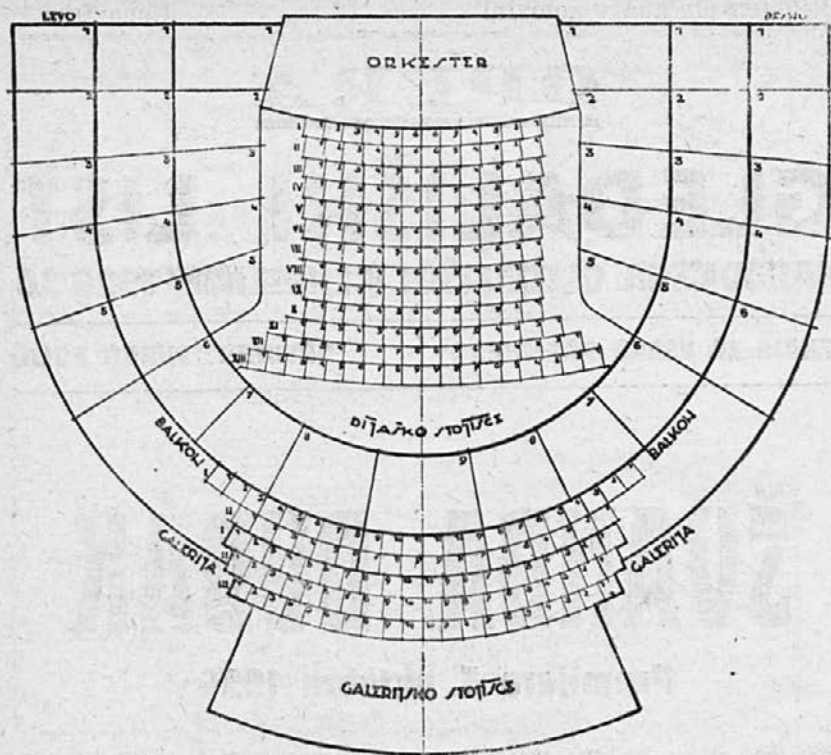
kupujeta nogavice in rokavice le v

specijalni trgovini

V. LESJAK

ŠELENBURGOVA ULICA 3

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V DRAMI

JUTROVI MALI OGLASI

PRODAJO

KUPIJO

POSREDUJEJO

VSE in
VSAKOMUR

Oglasni oddelek »JUTRA« LJUBLJANA
PREŠERNOVA UL 4

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 5. oktobra 1929

Jaromir Weinberger: „Švanda dudák“

Skladatelj te popularne češke opere je bil rojen v Pragi l. 1896., kjer je študiral in tudi absolviral konservatorij. Komaj 20 let star je bil že v mojstrskem razredu Maksa Regerja na državnem konservatoriju v Lipskem. Leta 1922. je bil poklican v Ameriko, kjer se je udeleževal kot profesor teorije na konservatoriju v Ithaca New York. Nato je bil operni dramaturg v Bratislavi, ravnatelj glasbene šole v Olomoucu ter živi sedaj že nekaj let zopet stalno v Pragi, kjer se je popolnoma posvetil kompoziciji.

Že leta 1915., torej kot devetnajstletni mladenič, je stopil Weinberger v javnost s celo vrsto svojih del, tako n. pr. »Ouverturo veseloigre«, Sonato za klavir, pantomimo »Beg Eveline«. Dalje je sodeloval v narodnem in mestnem gledališču v Pragi, napisal celo vrsto odrskih skladb k dramam, med njimi za Romea in Julijo, Vihar itd. Za ruski umetniški teater v Moskvi je napravil odrsko glasbo za Hamleta itd.

Tudi na polju simfonične muzike je Weinberger izredno produktiven. Njegova orkestralna dela so se izvajala v Angliji, Švedski, Franciji, Avstriji itd.

Kot temeljit poznavalec slovanske muzikalne folklore, kateri je posvetil svoj trud in interes, je napisal ponovno češke pesmi in plese in iz tega študija in znanja se je pa nato rodila tudi njegova na velikih odrih priznana in z navdušenjem sprejeta opera »Švanda dudák«.

Kaj pravi komponist o svojem delu

»Švanda dudák« je legendarni prikaz iz ljudskih pravljic ter izvira iz malega mesta Strakonice v Češkem lesu. Po pripovedovanju je bil izvrsten muzikant ter kot tak igral tudi na kraljevem dvoru. Glasom pripovedke so ga povabili plemenitaši (vsaj izgledali so tako, kot bi bili plemeniti), da jim je za denar igral. Švanda je igral, pil, zlatniki so pa deževali v njegov klobuk. Ko se je hotel plemenitim gospodom najlepše zahvaliti, izgine trenutno bajna plesna dvorana in Švanda se je znašel v mokrem, mrzlem jutru na drevesu, v njegovem klobuku je pa bilo mesto zlatnikov — kamenje.

Ime Švanda pomeni v češkem jeziku »veselje«, ali še bolje »veseljak«. Ljudstvo je dejalo po pripovedki: Pojdimo, Švanda (veseljak)

bo tam. Pripovedko o Švandi je prvič dramatisiral oče češke drame, Jos. Kajetan Tyl.

V moji operni predelavi te snovi sem imel že nekaj predhodnikov ter sem radi tega vsebino opere spremenil ter osebo legendaričnega Švanda dudaka spravil v zvezo z v mojem rojstnem kraju nič manj popularnim roparjem Babinskym. Obglavljenje in vožnja v pekel sta popolnoma nova.

Medtem, ko je Švanda skoraj mistična postava, je živel Babinsky v pretekli dobi. Umrl je leta 1879. v Pragi kot pobožen samostanski vrtnar, bil je namreč obsojen na dosmrtno ječo in v starosti pomiloščen. Kot starček se je mnogo kretal med dijaki ter pripovedoval o čudovitih in interesantnih doživljajih svojega pestrega roparskega življenja. Razume se, pripovedovanje je bilo prilagodeno lastni slavi. Na pot razbojnika ga je dovedel zgolj slučaj, ki pa ni brez tragike. Babinsky se je zaljubil v pošteno in iskreno ubogo deklo, katero je živelo sebe in svojo mater z delom svojih rok. Kljub vsem naporom pa zapade v gospodinjstvu v nepremagljive težkoče. Zmanjkalo ji je celo denarja za najemnino. Brezsrčni hišni gospodar jo je bil pripravljen obdržati v stanovanju, toda le pod pogojem, ako se mu preda in zadosti njegovim zahtevam. Babinsky, ki je tudi poznal obupni položaj svojega dekleta, je v razdvojenosti in obupu, naščuvan izropal neko vojaško blagajno samo zato, da bi denarno pomogel svoji nevesti. Toda prišel je prekasno. Ubogo deklo je že padlo kot žrtev pohotnega gospodarja. Babinsky postane ropar-maščevalec ter si vzame tradicionalno geslo: Bogatim vzeti, revežem dati. Kasneje je Babinskyja prevzela ljudska domišljija in fantazija. Pripisovala mu je vsa mogoča junaštva roparja ter pripovedovala o njem pripovedke, kot store isto s podobnimi svojimi junaki tudi drugi narodi.

Osebe moje opere, njih jezik in karakteristika so vzete iz ljudskih pripovedk, kot sem jih slišal v svoji mladosti. Poleg vsega tega pa tiči v tej operi tudi del moje osebne vere. Ko sem opero pisal, sem mislil mnogo na svojo otroško dobo, na ona leta, ko smo otroci v jesenskih večerih, na lepih travnikih zakurili in kjer so potem pastirji prepevali naše žalostne narodne pesmi. In ravno radi tega mi je pesem »Na našem dvorišču doma« vodeči motiv skozi celo opero in samo zato sem ji posvetil toliko pozornosti in ljubezni koncem tretje slike.

V muziki sem se popolnoma naslonil na češko narodno pesem. Razen malih izjem ne uporabljam nikake melodije iz naroda, temveč skušam iz obstoječe podlage narodne pesmi ustvariti nekaj novega. Narodni ples sem večkrat prevzel in izrabil za pevske partije. To pa radi tega, ker je bil češki narodni ples ob svojem izviru vokalna muzika. Vsi plesi so bili peti. Cela vrsta teh plesov se v operi na podlagi svojega izvora zopet spremeni, ali bolje rečeno, vrne pevskim glasovom. Tako n. pr. je »Furijant« v tretji sliki (tercet) prva predelava iz plesa v petje, slovaški ples »Odzemek« pa je predelan v dramsko muziko. In tako je veliko melodij, petih bodisi od solistov ali opernega zbora (n. pr. II. slika petje Švande: Jaz sem Švanda), pravzaprav plesna muzika. Ti plesni ritmi se pa razvijajo, kar je naravno,

duhu in potrebi odgovarjajoče, kot jih določi beseda in pa situacija na odru.

Opera prične z ouverturo, katera je kombinacija sonatne oblike s četveroglasno fugo. In ker je bila že na tem mestu izrečena beseda fuga, moram naglasiti sledeče: mi učenci Max Regerja, akoravno smo v kasnejši dobi šli svoja pota, ne moremo nikdar pozabiti starega latinskega stavka, katerega nam je naš genijalni mojster opetovano citiral: Fuga coronat opus. Za vse, kar nas je naučil, smo svojemu učitelju iz srca hvaležni.

Max Brod je opero predelal, izpopolnil in prestavil za nemška gledališča ter pravi sledeče:

Opero sem slišal v Pragi pri prvi vprizoritvi. Od početka, od ouverture sem bil navdušen, kajti našel sem tip prave ljudske iskreno-vesele in poleg tega dostojne muzike. Po »Furiantu« v tretji sliki sem se odločil, da opero prevedem. Ker sem pa pri tekstu naletel na težkoče, sem predlagal komponistu radikalno predelavo dela. Prvo in zadnjo sliko sem izdelal pesniško popolnoma novo, za kar je komponist napravil muziko, seveda na nemški tekst, kateri je bil šele kasneje preveden v češčino. Lepo balado roparja Babinskyja, katero je Kareš prvotno pripravil za drugo sliko, sem preložil za pesniško središče prve slike ter vravnovesil ves razvoj glavnih treh oseb (Babinsky, Švanda, Dorota) organsko in njihovemu značaju v potrebnem pravcu naprej. Današnja oblika opere torej ni samo gola prevedba, temveč v temeljitih potezah predelano delo. Nemškim odrom nuditi delo vesele ljudske muzike, studenec izvirne prave melodije in rasne ritmike je moj namen in želja ter upam, da se nisem prevaral.

„Švanda dudák“

Vsebina. 1. slika: Na domu muzikanta Švande. Babinsky ga nagovarja, naj pusti dom in gre v svet, kjer mu je odprta sreča in bogastvo. Govori mu o začarani ledeni kraljici in zagotavlja, da jo more samo on rešiti s svojim igranjem itd. Pregovori ga. Švanda, omamljen od zapeljivih obljub, zapusti ženo in dom ter gre na pot iskat začarano kraljico. Dorotka, njegova žena, v skrbeh zanj gre za njim.

2. slika: Dvorana kraljice. Vse je začarano, ledeno, žalostno... Začujejo se zvoki Švandovega instrumenta, vse oživi, kraljica, dvor in narod. Ko zagleda kraljica prikupnega muzikanta, se vanj zaljubi in mu predlaga, naj jo poroči, da postane kralj. V tem trenutku pa pripelje čarovnik kraljičinega dvora, da bi preprečil svatbo, Dorotko v dvorano. Kraljica, besna v svoji ljubosumnosti, hoče najprej kaznovati Dorotko, vendar kasneje svoj sklep spremeni na podlagi izjave Švande, da ljubi svojo ženo Dorotko, ter obsodi Švando na smrt. Čarovnik medtem zapleni Švando instrument.

3. slika: Za mestnim obzidjem. Obglavljenje Švande. Ob prisotnosti kraljice izreče sodnik nad muzikantom smrtno obsodbo, in sicer z obglavljenjem. Poslednja želja Švande je, naj mu dovolijo še enkrat zaigrati na priljubljeni mu instrument. Izpolnitev te želje ni mogoča, ker je bil medtem instrument ukraden. Švanda leže na za usmrnitev pripravljeni prostor, rabelj

Švanda dudak

Ljudska opera v dveh delih (petih slikah).
Besedilo Miloša Kareša in Maksa Brodskaja, glasbil Jaromir Weinberger.

Dirigent: M. Polič.

Režiser: B. Krivecki.

Švanda	V. Janko
Dorotka	Št. Poličeva
Babiňsky	L. Kovač
Kraljica	V. Thierry-Kavčnikova
Čarovnik	E. Rumpel
Sodnik	M. Simončič
Krvnik	L. Drenovec
Vrag	J. Križaj
Vragov pomočnik	J. Rus
Stotnik pekla	A. Perko
Prvi vojak	Z. Bekš
Drugi vojak	A. Perko

Kraljičino spremstvo. Ljudstvo. Mojster ceremonij. Mojster ključar. Sodniki. Trobentači. Vragi.
I. slika: Na Švandovem dvorišču. II. slika: Kraljevska dvorana. III. slika: Začrtani obzidjem. IV. slika: V peklu. V. slika: Na Švandovem dvorišču
Plesi: Tragičen ples, Odnosni ples, Furijski ples, Fuga.
Koreograf P. Golovin. Solo ples: E. Mohar. Baletni zbor.
Insceniral prof. V. Kavpotič.
Po III. sliki danje: M. Mohar.

Blagajna se odpre ob 7. uri

Začetek ob pol 8. uri

Konec po 10. uri

Parter: Sedeži I. vrste	Din 46
" II. - III. vrste	" 40
" IV. - VI. "	" 38
" VII. - IX. "	" 35
" X. - XI. "	" 30
Lože: Lože v parterju	" 180
" I. reda 1-5	" 180
" 6-9	" 200

Lože: balkonske 1-4	Din 100
" 5-6	" 120
Nadaljni ložni sedeži:	
" parterju	" 25
" I. reda	" 30
" balkonu	" 20
Balkon: Sedeži I. vrste	" 30
" II. "	" 25
" III. "	" 18

Galerija: Sedeži I. vrste	Din 16
" II. "	" 14
" III. "	" 14
" IV. "	" 10
" V. "	" 10
Stojišče	" 4
Dijaško stojišče.	" 7

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v prednem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure

O

zamahne, toda sekira se spremeni v rokah krvnika v metlo. V tem trenutku se pojavi Babinsky, povzročitelj te usodne zamenjave, ter izroči obupanemu Švandi njegov instrument. Švanda zaigra in ves dvor s kraljico, čarovnikom, sodnikom in krvnikom zapleše in odpleše. Ko ostane Dorotka s svojim Švandom sama, mu očita, da je kraljico poljubil. Švanda izpodbije njeno sumničenje in ko se zakolne, da ni res, da ga naj vrag vzame, ako je res, se odpre zemlja in ga požre. Dorotka je vsa obupana. Babinsky ji obljubi, da bo rešil njenega moža in odide.

4. slika: Pekel. Vragu je postalo dolgčas, ker noče nihče več z njim igrati kart, ter naprosi Švando, naj mu kaj zaigra. Švandi se ne da igrati, zato poizkusi sam vrag na instrument, ali igra tako slabo, da se mu smeje ves pekel. Švanda sanjari o Dorotki. Vrag, boječ se, da bo izgubil svoj plen, preda Švandi listino, ki mu naj jo podpiše in se zaveže, da ostane v peku. Za uslugo mu obljubi, da mu bo pripeljal Dorotko. Švanda v hrepenjenju podpiše, toda takoj uvidi, da je bil nesramno prevarjen. In zopet se pojavi Babinsky. Zaigra karte z vragom ter priigra ves pekel s Švandovo dušo vred. Zavedajoč se svoje zmage, vrne Babinsky vragu velikodušno pekel s hudiči vred, s Švando pa odhiti nazaj na zemljo.

5. slika: Doma pri Švandovih. Dorotka pričakuje nestrpno svojega moža. Babinsky pripelje Švando zopet nazaj v naročje Dorotke, sam se pa poda na pot, v gozdove. Narod se veseli junaškega čina ter iskreno pozdravlja svojega ljubega muzikanta Švando.

Karakteristika glavnih in večjih nastopajočih oseb »Švanda dudaka«.

»Švanda« je tip narodnih umetnikov, simbol češke ljudske muzikalne nadarjenosti. Pri nas nastopi v tej partiji mladi bariton Janko. Zdi se, da je on po svojem znanju in individualnosti najbolj predestiniran za to nelahko vlogo.

»Babinskega« viteškega razbojnika in narodnega heroja poje naš Polde Kovač, ki je že v »Oranžah« in »Salomi« dokazal svojo posebno nadarjenost za karakterne vloge.

»Dorotka« je simbol češke žene. Partija je subretska ter s tem v najzanesljivejših rokah preizkušene gospe Poličeve.

»Vrag« je groteskna pojava, ena izmed največjih vlog zadnje operne literature. Na pevca stavi velike zahteve, bodisi v pevskem ali igralskem oziru. Pojava sliči kralju Trefu iz opere »Zaljubljen v tri oranže«. V tej partiji se nam v letošnji sezoni prvič predstavi na novo angažirani naš pevec-umetnik Križaj. Kasneje nastopi v tej vlogi tudi mojster Betetto. Imena sama jamčijo za uspeh.

»Kraljica« je tip pravičnih kraljic. Lepa, majestetična, nežna v ljubezni, stroga v ljubosumnosti. To partijo izoblikuje gospa Thierry-Kavčnikova z vsem svojim izkustvom in finesami.

»Čarovnik« strog, zakrknjen, nezaupen. Pri vsej svoji odločnosti bo zaplesal, ko se oglasi omamljiva muzika Švande, v tej vlogi tudi naš Rumpel.

Casopisne ocene

»Švanda dudak« je bil vsepovsod kar najbolje ocenjen. Že po prvi vprizoritvi v Pragi so pisali med drugim »Narodni Listy« (dr. A. Silhan): Komponist je izrazil pojav v mladi češki muz. generaciji. Weinberger je dokazal svojo stvariteljsko nadarjenost. Njegov ideal je, v operi ustvariti predvsem muzikalno delo, ki se pa ne straši melodijozne, pevne muzike. Komponist se trudi skozi celo opero, da na odru ne bo deklamacije, temveč petje. V partituri se avtor izkaže kot izrazit dramski talent itd. »Prager Tagblatt« piše: Premijera je imela ogromen uspeh. Ze uvertura sama je bila znaga. Osvajajoč polet, sila in moč v barvah orkestra, kakor tega že dolgo nismo doživeli. Polna temperamenta, mladostna, vesela muzika je tehnično do jedra izdelana. Zvok orkestra ne krije nikdar pevcev, tako da pridejo do veljave predvsem zvočni in sočni glasovi pevcev in pevk. V Weinbergerjevi operi imamo živo umetnost, sintezo sodobnega razvitka. To je močan temperament, očarajoč ritmik, svetel humorist, Weinbergerjeva muzika se smeje. Ako nas vse ne vara, je dobilo gledališče, in to ne samo češko, s Švanda dudakom, repertoarno opero, kateri je popularnost zagotovljena. »Neues Wiener Journal« poroča: Operni šlagerji se ne rode vsak dan. Posebna zmes prave umetnosti z močnim ljudskim odrskim izrazom, ki se odlikuje v operah »Carmen«, »Prodani nevesti«, »Hoffmanovih pripovedkah«, se posreči le izrazitim izvoljencem umetnosti in sreče. Jaromir Weinberger je to, njegov »Švanda dudak« ima vse vrline, da postane operni šlager. Na temeljit študij narodne pesmi oprt kot Smetana, prežet z vročo plesno ritmiko Dvořaka, a v jedru zdrav in poln življenja, kmari ta mladi Čeh — ki je že v zgodnji mladosti z velikim uspehom izpričal svoj talent — v polnem poletu na široko morje melodije in humorja. Tu ni nič dekadence, nič atonalnega, temveč sodobnosti odgovarajoča muzika. V Švanda dudaku je vteješana takorekoč češka muzikalna nadarjenost, katera triumfira nad peklom in vragom ter prepušča humorju nadvlado pri sceni in ljudeh.

»Deutsche Allgemeine Zeitung«, Berlin (Schrenk). Končno spet opera, o kateri lahko upamo, da bo imela na mnogih odrih srečo. »Švanda dudak« je sveže, veselo delo, prava ljudska opera, katera je imela v Breslavi močan, izreden uspeh. Kaj takega se ne sme prezreti, posebno pa, če se pri tem sliši očarujoča češka narodna pesem, kot je: »Na našem dvorišču doma« — pesem, polna toplote in iskrenosrčne melodije. V odlični motiv cele partiture Weinbergerja je — narodna pesem. Tudi Smetane »Prodana nevesta« se zrcali v Švandi, istotako vplivi Musorgskega, Janačka, Wagnerja, toda izraz celote je skozinsko izviren in nov. Delo izraža narodni ton češkega ljudstva, prožet izrazite vitalnosti, elementarne ritmike in toplote liričnega izraza. Ta muzika ni obremenjena nikakih refleksij, ona bogato izžareva ter vsepovsod dokazuje, da je izšla izpod rok močne melodijozne potence. Imporirajoče je tehnično znanje Weinbergerja, ki je, kot je znano, učenec Regerja.

Uspeh je bil, kot rečeno, zelo velik. Upamo, da pride to delo tudi v Berlin, kjer bi bila za Erich Kleiberja izredna, užitka polna naloga.

»Berliner Börsenkurier« (Edmund Nick) pravi med drugim: Weinbergerja »Švanda dudak« ima velike šance, da postane narodna opera. Vsebinsko nosita dva prava, simpatična ljudska tipa, ki sta vznikla iz ljudstva.

To sta Švanda, muzikant, in kavalirski ropar Babinsky. Delo je razumljivo, veselo in fantastično naenkrat ter so vse odrske situacije verjetne.

Premijera je bila popolna zmaga za Weinbergerja in Max Broda.

»Schlesische Tagespost« (A. N. Müller) piše med drugim: Eno od pravega muzikalnega duha oživljeno razveseljivo delo, in to od duhovitega komponista in poznavalca, črpano iz mojstrsko predelane narodne muzike. »Švanda dudak« ima izgled, da zavojuje vsa večja gledališča.

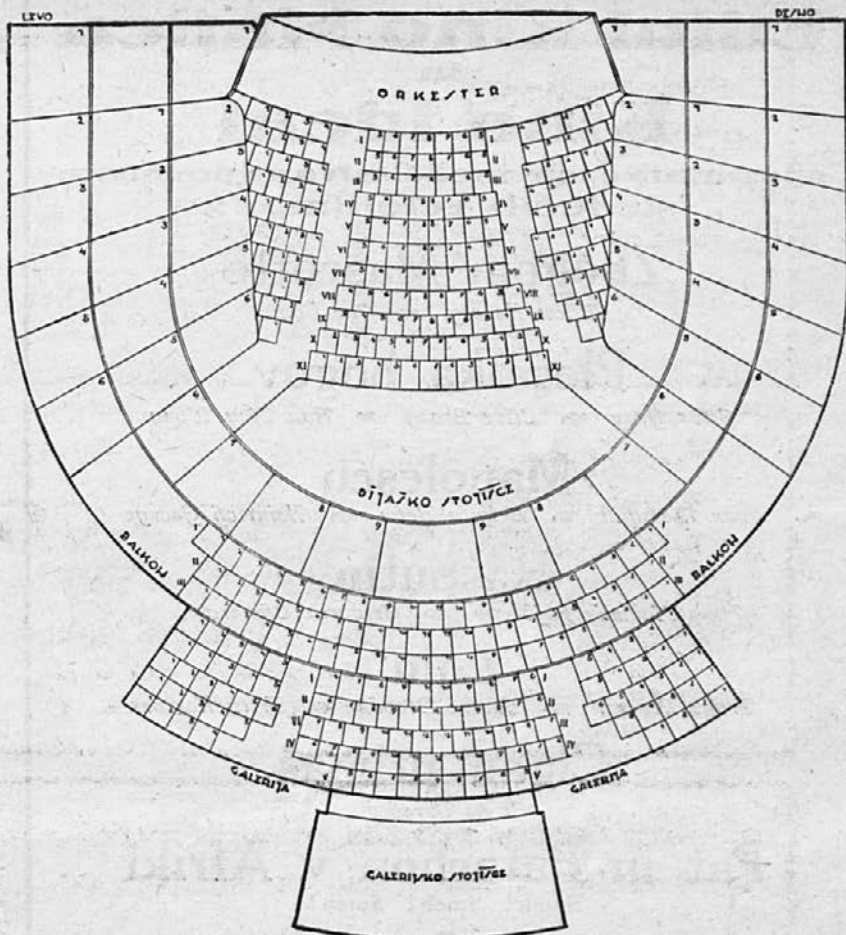
Jaromira Weinbergerja partitura ne zakriva ne veselja češkega ljudstva do muzike, kakor tudi ne Regerjeve šole komponista. Na vsak korak srečamo mladi temperament komponista, ki muzicira z očarajočim znanjem in je poln bogatih domislekov. Dokazuje pa obenem tudi, da obvlada popolnoma aparat modernega orkestra.

»Schlesische Zeitung« (Dr. Fr. Pr.). K vsebini dela, ki se razvija v živih pestrih slikah, je napisal Weinberger muziko polno temperamenta. Mislím, da lahko izrazimo svoje prepričanje, da vidimo v komponistu muzika, ki bo svetu še marsikaj povedal in dal. Weinberger poseduje na eni strani močno iznajdljivo silo, na drugi pa gotovo tehnično znanje (študiral je pri Max Regerju). Njegovo bogastvo na melodijah izgleda, da je neizčrpljivo. V solonastopih, ansamblu, zborovih stavkih, povsod izpričuje isto izvirno moč. Harmonično in ritmično se pretaka njegova muzika v interesantnih in harmoničnih zvokih. Veliko je sicer črpanega iz češkega ljudstva, češke narodne pesmi in prav zato si lahko lasti Weinbergerjevo delo ime ljudske opere. Sorodstvo s Smetano, tu in tam tudi z Dvořakom in Janačkom ni smatrati kot izposojeno, temveč kot skupna zapuščina mojstrov skladateljev. K naravnemu daru komponista pa ni zamolčati njegove spretno roke v vseh oblikah muzike, v katerih zna najti vedno pravo pot. Overture, medigre, plesne točke, kakor tudi veliki finali dokazujejo popolno znanje. Z resničnim veseljem ugotavlja lahko vsak muzik, da se je našel v Weinbergerju velik umetnik.

Uspeh opere pri premijeri je bil oba večera velik, itd. itd.

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V OPERI

Protinikotin „Nicotless“

je zdravju neškodljivo,
sigurno raztrovalno de-
lujuče sredstvo, ne da
bi vplivalo na kvaliteto,
okus in aromo tobaka.
Dobi se v lekarnah, dro-
gerijah in trafikah

Elitni kino Matica in Kino Ideal

opozarjata cenjeno občinstvo na premijere
slededih velefilmov:

Zbogom Mascotte

Lillian Haroey & *Igo Sym*

Plesalka bogov

Gilda Gray & *Clive Brook* & *Ana May Wong*

Manolescu

Juan Mozhufin & *Brigita Helm* & *Heinrich George*

Rasputin

Vladimir Gajdarov & *Grigorije Chmara*

Lulu

Franz Lederer & *Louise Brooks* & *Fritz Kortner*

Cigan primaš

Ernst Verebes

Pat in Patachon v Afriki

Smeh! Smeh! Smeh!

S. O. S.

Liane Haid & *Alfons Fryland*

Baskervilski pes

Detektivski velešlager po znamenitem romanu Sherlock Holmesa

Grof Monte Christo

Po romanu A. Dumasa

Žena brez sramu

Greta Garbo & *John Gilbert*

Prebujenje

Vilma Banky

Stric Tomova koč

Po znamenitem istoimenskem romanu

Štirje vragi

Melodija krvi